

ŽIVOT I DJELO ANTE TRUMBIĆA,
Prilozi sa znanstvenog skupa, HAZU, Zagreb 1991.

Prije nekoliko godina, točnije 1989, ispunilo se 125 godina od rođenja dr. Ante Trumbića, političara koji se iz siromašne splitske sredine vinuo do uvažena diplomata europskog i svjetskog formata. Djelujući na hrvatskoj i jugoslavenskoj političkoj sceni pedesetak godina, prošao je sve bitne povijesne događaje svoga vremena i u njima aktivno sudjelovao, možemo reći na neki ih način i stvarao. I Trumbićevi su suvremenici i kasnija historiografija različito ocjenjivali njega i njegovo djelo, njegovu osobu i karakter. Hrvatska se Akademija našla ponukanom da o 125. obljetnici njegove smrti organizira znanstveni skup "Trumbić i njegovo vrijeme" u suradnji s još tri ugledne hrvatske institucije - Zavodom za hrvatsku povijest Filozofskog fakuleta, Institutom za migracije Sveučilišta u Zagrebu i Institutom za historiju radničkog pokreta Hrvatske (sadašnj Institut za suvremenu povijest). Predavanja održana u Palači HAZU od 22. do 23. XI. 1989. g. u Zagrebu Akademija objavljuje kao 2. knjigu u seriji "Znanstveni skupovi Razreda za društvene znanosti" - zbornik *Život i djelo Ante Trumbića. Prilozi sa znanstvenog skupa, Zagreb 1991.*

Na 162 stranice objavljeno je 16 dopunjenih i proširenih referata znanstvenika koji proučavaju razdoblje u kojem je djelovao A. Trumbić. Urednici su izdanja akademik Lj. Boban i član suradnik HAZU dr. Ivo Jelić.

Uvodni je tekst Lj. Bobana, "Ante Trumbić - život i djelo" (str. 9-12), u kojem je, kako naslov govori, prikazan život čovjeka koji je svoju "političku djelatnost počeo u vrijeme još uvijek moćne Habsburške monarhije. Prisustvovao je i sudjelovao u njezinoj destrukciji. Aktivni je sudionik stvaranja jugoslavenske države. Pred svojim očima, s tugom i ogorčenjem promatrao je njezinu destrukciju" (str. 9). U članku I. Petrinovića, "Ante Trumbić u jugoslavenskoj historiografiji" (str. 13-21) autor donosi najvažnije radove niza autora koji su pisali o raznolikoj djelatnosti Trumbića, objavljeni od 1919. do 1987. g. I. Perić, "Politička djelatnost Ante Trumbića do početka prvog svjetskog rata" (str. 23-38) daje uvid u prvo razdoblje Trumbićeve političke djelatnosti, koja je sadržajna i uspješna naročito na prijelomu stoljeća. T. Ganza-Aras, "Udio Ante Trumbića u stvaranju politike novog kursa u Dalmaciji" (str. 29-48) govori o Trumbićevu doprinosu da Hrvatska postane samostalni politički faktor, te da "hrvatski problem dobije i svoj evropski odjek" (str. 48), a napose o stvaranju politike novog kursa u Dalmaciji.

Mirjana Stefanovski, "Trumbićev projekt državnopravnog provizorijuma na Krfskoj deklaraciji" (str. 49-59) utvrđuje da taj dokument, kao i cjelokupna Trumbićeva djelatnost, otkriva Trumbića kao vrsnog političara i pravnika, a Dragoslav Janković, "Ante Trumbić na Krfskoj konferenciji" (str. 61-66), govori kako je Trumbić istupao u svoje ime, a ne kao predsjednik Jugoslavenskog odbora. Autor ukratko daje naznake o četiri važna pitanja koja su 1917. g. razmatrana na otoku Krfu: nacionalno pitanje i oblik državnog uređenja buduće državne zajednice, unutrašnje političko uređenje, problem religije i agrarno pitanje. Zaključuje se da se Trumbić na Krfu dosljedno borio protiv unitarizma, a za veću samostalnost nesrpskih zemalja u upravi i zakonodavstvu.

Gordana Vljčić, "Konceptija južnoslavenskog interesa u govoru Ante Trumbića na Krfskoj konferenciji 24., lipnja 1917." (str. 67-73) suprotstavlja se mišljenju da je Trumbić činom potpisivanja Deklaracije stao iza rješavanja jugoslavenskog pitanja na temelju ideje o jedinstvenoj državi, te da je 1920. g. za federativno, a tridesetih godina za konfederativno ustrojstvo države. Autorica s pravom ukazuje na sadržaj spomenutoga govora, u kojem Trumbić o zajedničkoj državi ne razmišlja kao o "jedinstvenoj državi no o jedinstvu državnom." Držeći se Krfske deklaracije, Trumbić je smatrao da se bori i za opstanak hrvatskog naroda.

Ivan Čizmić u članku "Suradnja Ante Trumbića s Jugoslavenskim narodnim vijećem u Washingtonu 1917. i 1918. godine" (str. 75-84) ukazuje na dosljednu Trumbićevu suradnju s iseljenicima u SAD, a sve u nastojanju da se ujedinjenje ne provede isključivo "pod egidom Srbije", već da u novu državu "Južni Slaveni iz Austro-Ugarske trebaju ući", ali kao "ravnopravni i međunarodno priznati politički subjekti" (str. 84). U priopćenjima Janka Pleterskog "Ante Trumbić i Slovenci u vezi s jadranskim pitanjem" (str. 85-90) i Mire Kolar Dimnitrijević "Ante Trumbić i borba za dravsku granicu na Pariškoj mirovnoj konferenciji" (str. 91-103) ispravljaju se mišljenje ustaljeno u našoj historiografiji da se Trumbić uglavnom brinuo samo za Primorje i tzv. jadransko pitanje. Autori, analizirajući Trumbićev rad, dokazuju da se borio za narodnosno načelo, odnosno da svi krajevi naseljeni slavenskim pučanstvom pripadnu novoj državi. Mile Bjelajac, "Vojni činioci kao dio okolnosti u vrijeme ministროvanja dr. Ante Trumbića 1918-1920." (str. 105-115) govori o borbi za razgraničenje u uvjetima ratnog stanja, o vojsci kao mogućem osloncu u političkoj borbi za nacionalne teritorije, te o Trumbićevu snalaženju i nesnalaženju u takvim političkim trenucima. Zlatko Matijević, "Ante Trumbić i vjersko pitanje u kraljevini SHS (1921. godine)" (str. 117-119) upozorava na Trumbićevo uzaludno nastojanje da se odvoji crkva od države. Hodimir Sirotković, "Trumbićeva načelna stajališta o državnom uređenju Kraljevine SHS" (str. 121-127) analizira Trumbićeva polazišta i aktivnosti koje su dovele do toga

da glasa protiv vladina nacrtu Vidovdanskog ustava, autor upozorava na Trumbićevo neuspjelo nastojanje da se nova država nazove Ujedinjena Jugoslavenska Kraljevina, "želeći takvim nazivom ukazati na činjenicu da je država Južnih Slavena jedinstvena politička zajednica, ali koja je nastala od posebnih političkih individualnosti" (str. 123). Hrvoje Matković, "Ante Trumbić i hrvatska zajednica" (str. 129-136) ističe njegovu bitnu ulogu, uz ostalo, i u tome da su članovi Zajednice prihvatili republikanizam. Petar Krolo, "Ante Trumbić i općinski izbori u Splitu 1926. i 1928. godine" (str. 137-151) govori o Trumbićevoj značajnoj djelatnosti, najprije protiv HSS-a, a zatim u njegovu korist.

U drugom priopćenju Ive Petrinovića, "Hrvatska i Jugoslavija u političkim nazorima Ante Trumbića u zadnjem desetljeću njegova života (1928-1938)" str. (153-162), govori se o vremenu kada se Trumbić približava mišljenju da se hrvatsko pitanje može riješiti samo unutar samostalne Hrvatske.

Od narodnjaka preko pravaša do jugomonarhista, od republikanca preko federalista i konfederalista do separatista - već i za njegova života kretale su se ocjene o Trumbićevoj političkoj djelatnosti. I danas, kao što se vidi iz ovog zbornika, ima različitih mišljenja o njemu. Bez obzira što svi sudionici simpozija nisu dostavili svoja predavanja za tisak, objavljeno daje novu sliku o Trumbićevu životu i djelu, te o vremenu u kojem je djelovao. Mogli bismo zaključiti da je već sada moguće o A. Trumbiću izraditi monografiju ili sveobuhvatnu studiju uzimajući u obzir i ono još nerazjašnjeno u njegovu djelovanju. Razdoblje od pet desetljeća poslije Trumbićeve smrti dovoljan je povijesni razmak da se o njemu mogu davati nepristrani sudovi i procjene.

A. Trumbić - hrvatski rodoljub i političar to zaslužuje.

Marija ZANINOVIĆ-RUMORA